

В. В. Бобиль,

д. е. н., професор, Український державний університет науки і технологій

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7306-3905>

Д. С. Режко,

аспірант, Український державний університет науки і технологій

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-9368-5919>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.10.50

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

V. Bobyl,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Ukrainian State University of Science and Technology

D. Rezhko,

Postgraduate student, Ukrainian State University of Science and Technology

THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENTS IN THE IMPLEMENTATION OF THE STATE ECONOMIC
POLICY OF REGIONAL DEVELOPMENT UNDER MARTIAL LAW

У статті досліджується питання важливості органів місцевого самоврядування у впровадженні економічної політики розвитку регіонів під час воєнного стану. Розглядаються основні функції місцевих органів управління та їх вплив на економічний розвиток. Аналізується роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні стабільності та розвитку економіки в умовах кризи та загрози безпеки. Зокрема, розглядаються інструменти, які вони можуть використовувати для стимулювання інвестицій та підтримки місцевих підприємств. Ця стаття важлива для розуміння того, як місцеві органи можуть сприяти економічній безпеці.

Автори статті роблять акцент на необхідності гнучкості та адаптивності місцевих органів управління, щоб ефективно реагувати на зміни у ситуації та виконувати завдання з відновлення економіки та забезпечення соціально-економічної стабільності. Загальний висновок статті підкреслює необхідність спільних зусиль центральної та місцевої влади для досягнення успішних результатів у реалізації державної економічної політики в умовах кризи та воєнного конфлікту.

The article examines the importance of local governments in implementing economic policy of regional development during martial law. The main functions of local governments and their impact on economic development are considered. The role of local governments in ensuring stability and economic development in times of crisis and security threats is analysed. In particular, the tools that they can use to stimulate investment and support local businesses are considered. This article is important for understanding how local authorities can contribute to economic recovery and ensure sustainable development of regions in times of crisis.

Under normal circumstances, local governments operate in a stable environment that allows them to plan actions and develop long-term strategies for the economic development of the region. Local authorities are actively working on the development of infrastructure, education, healthcare and other social services to ensure a comfortable life for the population. They pursue policies to promote business development and attract investment, creating a favourable economic environment.

In wartime, local governments are primarily involved in providing emergency assistance to the population, organising evacuations, medical care and ensuring security. Local authorities ensure coordination with rescue services and military units for effective crisis management.

The study also draws attention to the importance of cooperation between central and local governments for the successful implementation of economic policy under martial law. The authors of the article emphasise the need for flexibility and adaptability of local governments in order to effectively respond to changes in the situation and fulfil the tasks of economic recovery and ensuring socio-economic stability. The general conclusion of the article emphasises the need for joint efforts of central and local authorities to achieve successful results in the implementation of the state economic policy in the context of crisis and conflict.

According to the authors, the prospect of further research in this area may include additional improvement of the mechanisms of cooperation between central and local authorities, in particular, by creating more effective mechanisms for information exchange and coordination. The role of local governments could also be strengthened by expanding their powers and granting them greater autonomy in solving local problems.

*Ключові слова: органи місцевого самоврядування, державна політика, економіка регіонів, воєнний стан.
Key words: local self-government bodies, state policy, regional economy, martial law.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Процес державного управління розвитком регіонів передбачає систему заходів правового, економічного й організаційного характеру, яка здійснюється державою відповідно до її поточних та стратегічних цілей. Головними напрямками регіональної політики є забезпечення раціонального використання природних ресурсів регіонів, нормалізація життєдіяльності населення, досягнення екологічної безпеки й удосконалення територіальної структури економіки.

Державна регіональна політика — складник політики держави, спрямований на організацію її території в економічному, соціальному, гуманітарному, екологічному, політичному аспектах відповідно до державної стратегії розвитку. Разом з тим, вирішення більшості соціально-економічних проблем, пов'язаних із підвищенням життєвого рівня населення та реалізацією прав і свобод громадян, можливе лише в умовах ефективно діючої структури місцевого самоврядування. Особливо актуальним стає питання вирішення економічних проблем регіону в умовах воєнного стану.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

До вчених, які досліджують теоретичні та практичні аспекти державної економічної регіональної політики, можна віднести Джамана М. О. [1], Єліневського В. Ю. [2], Савчука Н. І. [3], Бойченко В. С. [4], Гончаренко І. Г. [5], Федорчака О. В. [6], Стеблянка І. О. [7]. Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень щодо державної регіональної політики України, питання ролі органів самоврядування в реалізації цієї політики в умовах воєнного стану залишається маловивченим.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження проблеми реалізації державної політики економічного розвитку регіону місцевими органами самоврядування в умовах воєнного стану.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Під державним регулюванням економічного розвитку регіонів розуміються дії центральних органів влади, мета яких — вплив на економічний розвиток окремих територій.

Метою управління розвитком регіонів є розроблення та реалізація програм економічного розвитку регіону, які передбачають підвищення життєвого рівня населення регіону, ефективне використання ресурсного, виробничого та трудового потенціалу території [3].

Основні засади регіональної економічної політики формуються на загальнодержавному рівні. На регіональному рівні місцеві органи влади здійснюють управління відповідно до економічних, історичних, екологічних, географічних та культурних особливостей території з обов'язковим врахуванням загальнодержавних інтересів [3]. Предметом регіональної економіки є економічний розвиток регіонів, котрий відбивається в низці соціально-економічних показників, які характеризують територіальну організацію економічних процесів у даному регіоні, соціально-економічну ефективність та кінцеві фінансові результати діяльності підприємств і організацій, що знаходяться в регіоні [8].

У мирний час дії влади та бізнесу базуються на стабільних умовах і передбачуваних ризиках, що дозволяє вести довгострокове планування та інвестування. Регіональна економічна політика спрямована на підтримку економічного зростання та розвитку регіонів через стимулювання інвестицій, розвиток інфраструктури та підтримку малого та середнього бізнесу. Державна політика також сприяє соціальному розвитку регіонів через підтримку освіти, охорони здоров'я, житлового будівництва та інших соціальних програм.

Стабільні умови допомагають розвитку науково-технічного потенціалу та інновацій, що сприяє конкурентоспроможності та розвитку високотехнологічних галузей в регіонах. Країна приваблює іноземні інвестиції через стабільність і надійність її економічного середовища.

В умовах воєнного стану державна економічна політика має адаптуватися до кризових умов, що вимагає швидких та ефективних рішень. Ресурси мають бути перерозподілені з мирних проектів на ті, що спрямовані на забезпечення безпеки та відновлення.

При цьому державна політика включає екстрену допомогу населенню, включаючи евакуацію, надання медичної допомоги та забезпечення житлом та продовольством.

Отже, в умовах воєнного стану напрямки реалізації регіональної державної політики кардинально змінюються (див. табл. 1).

Як видно з таблиці 1, перше, що потрібно зробити в умовах воєнного стану, — це аналізувати ситуацію в регіоні, оцінювати рівень руйнування і погіршення економічних показників.

Воєнний стан змушує переглянути пріоритети економічної політики. Там, де раніше акцент був зроблений на соціальних програмах або розвитку певних галузей, зараз може виникнути необхідність у перерозподілі ресурсів на потреби безпеки та відновлення. Важливо максимально ефективно використовувати наявні ресурси та залучати додаткові для вирішення невідкладних проблем, а саме: відновлення інфраструктури та надання допомоги населенню.

Воєнний стан часто призводить до пошкодження інфраструктури, що ускладнює процеси транспортування товарів, надання медичної допомоги та забезпечення інших необхідних послуг для населення. Удосконалення інфраструктури, зокрема доріг, мостів, аеропортів та залізничних шляхів, може сприяти підвищенню безпеки та доступності регіонів у воєнний період.

Важливо розробляти альтернативні маршрути транспортування товарів та людей, щоб уникнути залежності від потенційно небезпечних зон та забезпечити надійні шляхи доставки. Підтримка комунікації між регіонами є важливим елементом у реалізації економічної політики в умовах воєнного конфлікту (це допоможе забезпечити обмін товарами та послугами навіть у складних умовах).

Використання таких сучасних технологій, як системи моніторингу та управління транспортом, може знач-

Таблиця 1. Складові регіональної економічної політики в умовах воєнного стану

Складові	Характеристика
Адаптація економічної політики	Воєнний стан вимагає перегляду і адаптації державної економічної політики для забезпечення стабільності та розвитку регіонів.
Удосконалення інфраструктури та логістики	У такий період регіонам особливо потрібна покращена інфраструктура та логістики для забезпечення надійного транспортування товарів та людей
Стимулювання інвестицій та підтримка бізнесу	Державна політика повинна сприяти інвестиціям в регіони та надавати підтримку місцевому бізнесу для збереження робочих місць та економічного зростання
Забезпечення безпеки і стабільності	Однією з основних задач економічної політики в умовах воєнного стану є забезпечення безпеки і стабільності в регіонах через ефективне використання ресурсів та координацію заходів
Соціальна підтримка населення	Державна економічна політика повинна передбачати соціальні заходи для підтримки населення регіонів, зокрема надання допомоги постраждалим, медичну та психологічну підтримку

Таблиця 2. Функції органів місцевого самоврядування в реалізації регіональної економічної політики

Функція	Характеристика
Розробка та впровадження стратегій розвитку	Органи місцевого самоврядування зазвичай відповідають за розробку та впровадження стратегій економічного розвитку регіону. Це може включати створення планів розвитку, інвестиційних програм, стимулювання розвитку підприємництва та інновацій
Залучення інвестицій	Органи місцевого самоврядування працюють над залученням інвестицій у свій регіон, зокрема шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату, надання підтримки бізнесу та розробки інфраструктури
Створення умов для підприємництва	Створення умов для розвитку підприємництва та малого бізнесу, включаючи надання допомоги у відкритті нових підприємств, реєстрації бізнесу та надання фінансової підтримки.
Координація дій на місцевому рівні	Місцеві органи самоврядування відіграють ключову роль у координації дій між різними службами та агентствами на місцевому рівні для ефективного управління кризовою ситуацією
Розвиток соціальної інфраструктури	Органи місцевого самоврядування забезпечують розвиток такої соціальної інфраструктури, як освіта, охорона здоров'я, культура та спорт, що є важливим фактором для привертання мешканців та бізнесу до регіону
Реагування на потреби населення	Місцеві органи влади краще розуміють потреби та проблеми місцевого населення, тому вони можуть бути більш гнучкими та ефективними у вирішенні таких кризових ситуацій, як надання допомоги постраждалим, організація евакуації, забезпечення медичної допомоги тощо
Управління природними ресурсами	Органи місцевого самоврядування відповідають за управління природними ресурсами регіону, зокрема земельними та природними ресурсами, з метою забезпечення сталого розвитку та збереження навколишнього середовища
Мобілізація місцевих ресурсів	Місцеві органи влади можуть мобілізувати місцеві ресурси, включаючи людські, матеріальні та фінансові, для відновлення інфраструктури та надання допомоги потерпілим внаслідок конфлікту
Співпраця з міжнародними та громадськими організаціями	Органи місцевого самоврядування співпрацює з міжнародними та громадськими організаціями для отримання допомоги, технічної підтримки та обміну досвідом у вирішенні кризових ситуацій.

но підвищити ефективність інфраструктури в складних умовах, забезпечуючи швидкий реагування на непередбачені обставини.

Після завершення воєнного конфлікту інфраструктурні проекти можуть відігравати важливу роль у відновленні регіонів, сприяючи їх економічному розвитку та соціальному відновленню.

Крім того, введення воєнного стану призводить до зниження інвестиційної активності через загрозу невпевненості та ризику. Тому державна економічна політика повинна передбачати стимулювання інвестицій для забезпечення економічного розвитку регіонів. Необхідно створити сприятливі умови для залучення приватного капіталу шляхом надання різноманітних стимулів та підтримки для бізнесу. Держава може надавати фінансову підтримку підприємствам у формі субсидій, кредитів за пільговими умовами, грантів та інших інструментів для стимулювання їх діяльності в умовах кризи.

Малі та середні підприємства можуть відігравати важливу роль у відновленні економіки регіонів. Для залучення інвестицій необхідно створити промислові парки, технологічні центри та інші об'єкти, що забезпечують умови для розвитку бізнесу. При цьому важливо створити сприятливе правове середовище для бізнесу,

яке гарантує права власності, захист від корупції та стабільність правил гри на ринку.

Звісно, що в умовах воєнного стану особливо важливим питанням стає проблема забезпечення стабільності та економічної безпеки регіону. Для забезпечення стабільності необхідно приймати комплексні заходи, включаючи боротьбу зі злочинністю та тероризмом, а також забезпечення безпеки критично важливих об'єктів і комунікацій. Важливо приділяти увагу психологічному стану населення, надаючи підтримку та ресурси для подолання стресу та травм, що виникають внаслідок воєнного конфлікту.

Органи місцевого самоврядування грають ключову роль у державній політиці економічного розвитку регіонів. Вони представляють інтереси місцевого населення та забезпечують розвиток регіонів у відповідності з потребами та особливостями конкретного територіального громадського утворення. Певні ключові функції органів місцевого самоврядування в цьому процесі наведено в таблиці 2.

Отже, в стандартних умовах місцеве самоврядування працює в стабільному середовищі, що дозволяє планувати дії та розвивати довгострокові стратегії економічного розвитку регіону. Місцеві органи влади активно працюють над розвитком інфраструктури, освіти,

охорони здоров'я та інших соціальних послуг для забезпечення комфортного життя населення. Вони здійснюють політику сприяння розвитку бізнесу та залучення інвестицій, створюючи сприятливе економічне середовище.

У воєнний час місцеве самоврядування першочергово займається наданням екстреної допомоги населенню, організацією евакуації, медичною допомогою та забезпеченням безпеки, у тому числі економічної. Місцеві органи влади забезпечують координацію дій з рятувальними службами та військовими частинами для ефективного управління кризовою ситуацією.

Крім того, вони мобілізують місцеві ресурси для відновлення та підтримки регіону, залучаючи громадські та приватні структури.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

В умовах воєнного конфлікту державна економічна політика має більш акцентований характер на надання допомоги населенню, відновлення інфраструктури та управління кризовими ситуаціями порівняно з мирним періодом, коли головною метою є стабільність, розвиток та залучення інвестицій.

Роль місцевого самоврядування в державній економічній політиці розвитку регіонів в умовах воєнного стану є надзвичайно важливою, оскільки саме на місцевому рівні зосереджені знання, ресурси та можливості для ефективного відновлення та стабілізації регіональної економіки під час кризових ситуацій.

На думку авторів, перспектива подальших досліджень в даному напрямку може включати додаткове вдосконалення механізмів співпраці між центральною та місцевою владою, зокрема, шляхом створення більш ефективних механізмів обміну інформацією та координації дій. Також може відбутися посилення ролі місцевих органів управління шляхом розширення їх повноважень та надання більшої автономії у вирішенні місцевих проблем.

Література:

1. Джаман М. О. Теорія економіки регіонів: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 384 с.
2. Єліневський В. Ю. Активізація механізмів соціально-економічного розвитку регіонів: дис... канд. економ. наук: 08.00.05 / Одес. нац. акад. харч. технологій. Одеса, 2016. 201 с.
3. Савчук Н. І. Особливості реалізації економічної політики на регіональному рівні. Ефективність державного управління. 2012. Вип. 32. С. 315—322. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2012_32_41.
4. Бойченко В. С. Теоретичні засади вивчення елементів управління розвитком регіону. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". 2014. Вип. 9. Ч. 1. С. 191—195.
5. Гончаренко І. Г. Державний механізм регулювання соціально-економічного розвитку: теорія, методологія та практика: дис...доктора з держ. управління: 25.00.02 / Маріуполь, 2015. 390 с.

6. Федорчак О. В. Проблеми фінансування інвестиційних проектів місцевого та регіонального розвитку в Україні. Вісник НАДУ при Президентові України. Серія "Державне управління". 2017. № 2. С. 118—127.

7. Стеблянюк І. О. Державна інвестиційна підтримка регіонального розвитку національної економіки. Вісник Донбаської машинобудівної академії. 2016. № 3 (39). С. 165—170.

8. Голиков А. П., Дейнека О. Г., Позднякова Л. О., Черномаз П. О. Регіональна економіка та природокористування: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 352 с.

9. Європейська хартія місцевого самоврядування від 16.11.2009. р. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 05.05.2024).

10. Організація та методика економічного аналізу: навч. посіб. / Л. О. Бойко та ін. Одеса, ОДЕУ. 2010 351 с.

References:

1. Dzhaman, M.O. (2014), *Teoriia ekonomiky rehioniv* [Theory of the economy of regions], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, available at: <https://text-book.com.ua/rps/1473452913> (Accessed 25 April 2024).
2. Yelinievs'kyj, V.Yu. (2016), "Activation of mechanisms of socio-economic development of regions", Ph.D. Thesis, Economy, Kherson, Ukraine.
3. Savchuk, N.I. (2012), "Peculiarities of economic policy implementation at the regional level", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 32, pp. 315—322, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2012_32_41 (Accessed 25 April 2024).
4. Bojchenko, V.S. (2014), "Theoretical principles of studying the elements of regional development management", *Naukovyj visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Seriia "Ekonomichni nauky"*, vol. 9, no. 1, pp. 191—195.
5. Honcharenko, I.H. (2015), "State mechanism of regulation of socio-economic development: theory, methodology and practice", Doctor Thesis, Public Administration, Mariupol', Ukraine.
6. Fedorchak, O.V. (2017), "Problems of financing investment projects of local and regional development in Ukraine", *Visnyk NADU pry Prezydentovi Ukrainy. Seriia "Derzhavne upravlinnia"*, vol. 2, pp. 118—127.
7. Steblianko, I.O. (2016), "State investment support for the regional development of the national economy", *Visnyk Donbas'koi mashynobudivnoi akademii*, vol. 3 (39), pp. 165—170.
8. Holikov, A.P. Dejneka, O.H. Pozdniakova, L.O. and Chernomaz, P. O. (2009), *Rehional'na ekonomika ta pryrodokorystuvannia* [Regional economy and nature management], Tsentr uchbovoi literatury Kyiv, Ukraine.
9. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), "European Charter of Local Self-Government", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (Accessed 25 April 2024).
10. Bojko, L.O. Volchek, R.M. Volkova, N.A. Hajdaenko, O.M. Mozghova, N.V. Napadovs'ka, V.V. Podval'na, N.E. and Shevchuk, N.S. (2010), *Orhanizatsiia ta metodyka ekonomichnoho analizu* [Organization and methodology of economic analysis], ODEU, Odesa, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2024 р.